Villstad kyrka
57.2014, 13.4471

Den första kyrkan i Villstads socken var kanske en stavkyrka av trä som eventuellt uppfördes under mitten av 1000-talet. Den ersattes under senare delen av 1100-talet av en romansk stenkyrka, men första gången en kyrkobyggnad i Villstad omnämns i ett officiellt dokument är 1268.
Vid medeltidens slut fanns här ett kapell, som kallades Heliga sakramentet, och en marknad som hölls vid detta kapell sanktionerades 1524 av Gustaf Vasa.

1567 härjade Danskarna under ledning av Daniel Rantzau utmed Nissan, och slog då bland annat läger vid kyrkan. Hela Västbobyggden ödelades då och också prästgården brändes, men även om det förekommer uppgifter om att också kyrkan skulle ha bränts ner, klarade den sig förmodligen.

Kyrkan byggdes till på 1600 och 1700-talen, och då tillkom ett vapenhus.

I slutet av 1700-talet ansåg man att kyrkan blivit för liten och beslutade därför att uppföra en ny och större kyrka. Vem som ritade kyrkan vet man inte, men som byggmästare anlitades Nils Widman från Öslöv, och 1794 stod kyrkan klar och invigdes av biskopen Olof Wallquist.

Och sedan fick kyrkan stå i nästan 120 år.
Men natten mellan den 31 juli och 1 augusti 1910 slog blixten ner i den då nyrenoverade kyrkan som brann ned, och de mesta av kyrkans inredning och inventarier blev lågornas rov. Kyrkan återuppbyggdes och kunde återinvigas den 10 augusti 1913.

Predikstolen från 1600-talet kvar, men inte här i Villstad. Den hade innan branden sålts till Våthults kyrka där den fortfarande finns.
Som ersättning inköptes den nuvarande predikstolen som är tillverkad 1749 av träsnidaren Sven Segervall i Växjö. Predikstolen som alltså klarade sig från branden har snidade figurer föreställande Kristus och apostlarna.

Sven Segervall hade också skapat ett altarskåp för den tidigare medeltida kyrkan, men när den nya kyrka stod klar i slutet av 1700-talet ansågs denna vara för liten och oansenlig. Det kom dock att dröja till 1830 innan man fick den nuvarande altartavlan målad av Pehr Berggren, som var konduktör vid Kungl. Konstakademin i Stockholm. Tavlan är en kopia av professor Fredrik Westins altartavla i Kungsholms kyrka i Stockholm.
Tavlan här i Villstad kyrka var ursprungligen något större, men vid branden 1910 tvingades man hastigt skära ut duken ur ramen. Tack var detta lyckades man rädda det mesta av tavlan.

Den ängel som tronar överst på golvuret kommer sannolikt från det tidigare altarskåpet.

Det nuvarande golvuret hade en tidigare föregångare som hade en speciell historia. På 1770-talet beslutade sockenstämman att införskaffa ett golvur till kyrkan, och man gav kaptenen Gustav vom Vicken i uppdrag att för en summa av 120 daler beställa ett ur i Jönköping. När det sedan visade sig att urfabrikören Olof Barkman i Jönköping bara begärt och fått 90 daler för det levererade golvuret plus 10 daler för själva fodralet, krävde sockenstämman att von Vicken skulle betala tillbaka det återstående beloppet. Något som han vägrade. Ärendet hamnade i domstol, men utslaget blev att församlingen fick betala ytterligare 41 daler utöver de 120 man redan betalat för golvuret. Detta för att täcka de utgifter kapten von Vicken har för sina resor till Jönköping. Detta Jönköpingsgolvur finns dock inte kvar utan har någon gång alltså ersatts med det nuvarande uret.

Klockmakaren Carl Nilsson i Släthult tillverkade 1847 ett förnämligt ur för tornet i Villstads kyrka. Detta ur förstördes dock vid branden 1910.

Dopfunten som inköptes 1944 är huggen av skulptör Knut Andersson, Lidingö, och bärs upp av de fyra evangelisterna. .

Det stora krucifixet överst i triumfbågen är skapad av Eva Spångberg från Gamla Hjälmeryd utanför Vetlanda.

Madonnafiguren till vänster i koret är från 1980-talet, emedan Kristusfiguren i björk till höger är från början av 1700-talet.

Glasmålningar i koret kom på plats 1917 och är tillverkade av Stockholms Glasmåleri Neuman och Vogel.

I sakristian hänger två tavlor som också räddades från branden, föreställande prästerna Daniel Bexell och Daniel Nordin,

den senare målad av Per Krafft den yngre.

Här finns också två porträtt från ett epitafium, föreställande den Jönköpingsfödde Petrus Beeth, som var kyrkoherde i Villstad från 1695 fram till sin död 1719, samt dennes hustru Helena Ambjörnsdotter Lindelia. Epitafiet som målades av Jönköpingskonstnären Edvard Orm togs isär i slutet av 1860-talet. Porträtten kom att förvaras i kyrkkassan men resten av epitafiet som fick sin placering på kyrkvinden förstördes i branden 1910.

Kyrkans första orgel byggdes 1741 av orgelbyggaren Lars Solberg från Norra Sandsjö för en kostnad av 270 daler. I början av 1800-talet såldes dina orgel vidare till Örsås församling i Västergötland, och i stället byggdes en ny orgel på plats av den framstående orgelbyggaren Pehr Zackarias Strand. efter att orgeln blivit lågornas rov vid eldsvådan 1910 uppfördes en ny orgel till den återuppbyggda kyrkan, byggd av E Wirell från Liatorp. den nuvarande orgeln som alltså är den fjärde i ordningen är byggd av Västbo orgelbyggeri i Långaryd. Samma orgelbyggarfirma här även byggt kororgeln som invigdes 1986.

Vid arkeologiska utgrävningar har man strax innanför den västra ingången till kyrkogården funnit fragment av vad man tror är en klockstapel. Efter branden 1910 beställdes två nya klockor varav den mindre upphängdes i en provisorisk stapel på kyrkogården under tiden kyrkan byggdes upp igen, och det kan vara delar av denna provisoriska stapel man funnit.

Vid södra väggen till tornet ligger en gammal sprucken gravsten. Den fanns ursprungligen vid altaret men har sedan flyttats runt, innan den hamnade här i början av 1960-talet. Stenen är förmodligen över en prästman som levt någon gång på 1300-talet, och man har lyckats tyda en del av skriften till ”Här vilar Sven....till bästa minne bevarad”.

Bebyggelse i kyrkbyn har i huvudsak tillkommit under 1700- och 1800-talen. Här finns bland annat prästgården från 1858, delar av de gamla kyrkstallarna från mitten av 1800-talet och en brännvinsbod från 1796. Söder om kyrkan låg den gamla sockenstugan som uppfördes 1824. Där sockenstugan låg, ligger idag byns skolhus som uppfördes i mitten av 1920-talet.

Källor:
Webb: Länsstyrelsen Jönköpings län.
Pdf: ”Arkeologisk förundersökning - Grundmur Villstad kyrkogård”. Arkeologisk rapport 2005. Ann-Marie Nordman.
Pdf: ”Villstad kyrka - kulturhistorisk karakterisering och bedömning”. Mattias Sörensen 2006.
Bok. ”Villstad kyrka”. Uno Träff år 1970.
Informationsblad i kyrkan.